

Ενδυναμώνοντας τη Φωνή της ΛΟΑΤΚΙ+ Κοινότητας στην Πολιτική Έκθεση Πολιτικής

Ιούλιος 2020

WP2_D2.8_Policy Report

Funded by the European Union's
Rights, Equality and Citizenship
Programme (2014-2020)

Η υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην παραγωγή της παρούσας έκδοσης δεν συνιστά αποδοχή του περιεχομένου, το οποίο αντικατοπτρίζει αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών, και η Επιτροπή δεν μπορεί να αναλάβει την ευθύνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτήν.

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή	3
2. Μεθοδολογία	6
3. Νομικό πλαίσιο	8
4. Ευρήματα Διαδικτυακής Έρευνας	12
4.1 Αντιλήψεις για τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα.....	12
4.2 Αντιλήψεις για τη συχνότητα περιστατικών διακρίσεων κατά της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας.....	13
4.3 Συχνότητα εμφάνισης περιστατικών διακρίσεων.....	17
4.4 Εμπλοκή ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων στην πολιτική.....	20
4.5 Ανάγκες πολιτικής μεταρρύθμισης.....	22
5. Προτάσεις πολιτικής	24
5.1 Προτάσεις για Πολιτική Μεταρρύθμιση της ΕΕ.....	26
6. Βιβλιογραφία	30
6.1 Ελλάδα.....	31
6.2 Κύπρος.....	31
6.3 Ιταλία.....	32

Ευχαριστίες & Δήλωση Αποποίησης Ευθύνης

Το παρόν έγγραφο δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του έργου *Voicelt: Strengthening LGBTQI+'s Voice in Politics*, και χρηματοδοτείται από το Πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα Δικαιώματα, την Ισότητα και την Ιθαγένεια (Πρόγραμμα REC, 2014-2020) με αριθμό 849107.

Η υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην παραγωγή της παρούσας έκδοσης δεν συνιστά αποδοχή του περιεχομένου, το οποίο αντικατοπτρίζει αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών, και η Επιτροπή δεν μπορεί να αναλάβει την ευθύνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτήν.

Επιμελήτριες έκδοσης

Alexandra Harkay, ΚΜΟΠ, Ελλάδα

Katja Hujo, UNRISD, Ελβετία

Συντάκτριες

Μαρία Έλλη Δουφεξή Καπλάνη, ΚΜΟΠ, Ελλάδα

Maggie Monica-Leigh Carter, UNRISD, Ελβετία

Εταίροι του Έργου

Funded by the European Union's
Rights, Equality and Citizenship
Programme (2014-2020)

Η υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην παραγωγή της παρούσας έκδοσης δεν συνιστά αποδοχή του περιεχομένου, το οποίο αντικατοπτρίζει αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών, και η Επιτροπή δεν μπορεί να αναλάβει την ευθύνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτήν.

1. Εισαγωγή

Η Ατζέντα 2030 των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (United Nations, N.D.) και η Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) για την Ισότητα των Φύλων (European Commission, 2020) τονίζουν την ανάγκη επένδυσης στο δικαίωμα των ΛΟΑΤΚΙ+¹ ατόμων στην πολιτική συμμετοχή ως ουσιαστικό βήμα για την επίτευξη συμπερίληψης όλων των ανθρώπων στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή και ακολούθως, για την προάσπιση της παγκόσμιας ισότητας των φύλων, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της βιώσιμης δημοκρατικής διακυβέρνησης. Το έργο 'VoiceIt: Strengthening LGBTQI+'s Voice in Politics' («Ενδυναμώνοντας τη Φωνή της ΛΟΑΤΚΙ+ Κοινότητας στην Πολιτική») φιλοδοξεί να συμβάλει στη συμπερίληψη των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων στις διαδικασίες λήψης πολιτικών αποφάσεων στην Ελλάδα, την Κύπρο και την Ιταλία μέσω: (α) της δημιουργίας ενός κοινού οράματος για τη συμπερίληψη των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων στην πολιτική· (β) της αύξησης της συμμετοχής των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων στη διαδικασία λήψης πολιτικών αποφάσεων· (γ) της ενίσχυσης εθνικών/διεθνών δικτύων για ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα που ενδιαφέρονται να συμμετέχουν σε τέτοιες διαδικασίες· (δ) της ευαισθητοποίησης των ενδιαφερόμενων μερών και του κοινού σχετικά με τις εσφαλμένες αντιλήψεις για τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα, τις εμπειρίες διακρίσεων και τη σημασία της συμπερίληψης των μειονοτήτων στις διαδικασίες λήψης πολιτικών αποφάσεων και (ε) της κατάρτισης ενός σχεδίου δράσης με στόχο την αλλαγή πολιτικής για τη διαμόρφωση μίας συμπεριληπτικής προς τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα κοινωνίας.

Αν και τα επίπεδα αποδοχής των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων μπορεί να έχουν αυξηθεί κατά τα τελευταία χρόνια, οι διακρίσεις, η παρενόχληση, η βία και τα εγκλήματα μίσους εξακολουθούν να είναι διαδεδομένα. Όπως αποτυπώθηκε στην πρώτη έρευνα της ΕΕ που διενεργήθηκε από τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA) σχετικά με τις αντιλήψεις και τις εμπειρίες των λεσβιών, των ομοφυλόφιλων, των αμφιφυλόφιλων και των τρανς (ΛΟΑΤ) ατόμων (2014), το 47% των συνολικά 93.079 συμμετεχόντων ατόμων αισθάνθηκε ότι υπέστη διακρίσεις ή παρενόχληση λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού του κατά τους 12 μήνες που προηγήθηκαν της έρευνας. Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε από τον ίδιο οργανισμό (FRA) το 2019 αποκάλυψε ότι το ποσοστό αυτό έχει μειωθεί, καθώς το 38% των συμμετεχόντων/ουσών ανέφερε ότι υπέστη παρενόχληση λόγω της ΛΟΑΤΚΙ+

¹ ΛΟΑΤΚΙ+: ακρωνύμιο που χρησιμοποιείται συχνά για την κοινότητα των Λεσβιών, των Ομοφυλόφιλων, των Αμφιφυλόφιλων, των Τρανς, των Κουίρ και των Ιντερσεξ ατόμων. Το σύμβολο «+» αφορά επιπλέον ταυτότητες φύλου που δεν περιλαμβάνονται στο εν λόγω ακρωνύμιο.

ταυτότητάς του κατά τη διάρκεια του έτους που προηγήθηκε της έρευνας. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, τα τρανς άτομα²(48%) επηρεάζονται περισσότερο από τέτοιες συμπεριφορές, ενώ ακολουθούν τα ίντερσεξ άτομα³ (42%) και οι λεσβίες⁴ (41%).

Όπως παρουσιάζεται στην έρευνα του FRA (2016) σχετικά με τις απόψεις των δημοσίων υπαλλήλων για την ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων, οι αρνητικές απόψεις εκφράζονται δημοσίως ακόμη και από τους/τις δημοσίους λειτουργούς. Πολλοί/ές/ά ανέφεραν ότι αυτή η δημόσια στάση μισαλλοδοξίας και το δυσμενές πολιτικό κλίμα, που εξέφρασαν οι συνάδελφοί τους, υπονομεύουν το έργο τους για την ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων. Όπως υπογραμμίζει το Διεθνές Ινστιτούτο για τη Δημοκρατία και την Εκλογική Βοήθεια (International IDEA, 2017), «η δημοκρατία εξαρτάται από τη συμμετοχή και την εκπροσώπηση όλων των πολιτών σε δημοκρατικούς θεσμούς και διαδικασίες»· «κάθε πολίτης, ανεξαρτήτως κοινωνικής τάξης, ηλικίας, φύλου, σεξουαλικού προσανατολισμού, ικανότητας, ομάδας, πολιτισμού και εθνοτικής ή θρησκευτικής καταγωγής, θα πρέπει να έχει το ίδιο δικαίωμα και την ευκαιρία να συμμετέχει και να συμβάλλει στη λειτουργία αυτών των θεσμών και διαδικασιών».

Η έρευνα που διεξήχθη στο πλαίσιο του έργου VoiceIt αποτελεί τη βάση της διακρατικής συνεργασίας μεταξύ των συμμετεχουσών χωρών και της ανάπτυξης εθνικών σχεδίων δράσης για την προώθηση των αναγκών και των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων, όπως προσδιορίζονται από τα βασικά ενδιαφερόμενα μέρη. Πέραν αυτής, στο πλαίσιο υλοποίησης του έργου πρόκειται να αναπτυχθεί ένα Πρόγραμμα Ενημέρωσης και Ενδυνάμωσης για τα ΛΟΑΤΚΙ+ Δικαιώματα με στόχο την ενίσχυση

² Τρανς (άτομο/α): είναι ένας συμπεριληπτικός όρος-ομπρέλα που αναφέρεται σε άτομα, των οποίων η ταυτότητα φύλου ή/και η έκφραση φύλου διαφέρει από το φύλο που τους αποδόθηκε κατά τη γέννηση. Περιλαμβάνει, αλλά δεν περιορίζεται σε: άτομα που (αυτό)προσδιορίζονται ως τρανσέξουαλ ή διεμφυλικά, τραβεστί/παρενδυτικά, ανδρόγυνα, πολυφυλικά, τζέντερκουίρ, άφυλα, φυλοδιαφορετικά, μη συμμορφούμενα ως προς το φύλο τους, ή με οποιαδήποτε άλλη ταυτότητα ή/και έκφραση φύλου που δεν ανταποκρίνεται στις κοινωνικές και πολιτισμικές προσδοκίες για την έμφυλη ταυτότητα. Ορισμός του ILGA-Europe Glossary. Ανακτήθηκε από: https://www.ilga-europe.org/resources/glossary/letter_t

³ Ίντερσεξ: όρος που αναφέρεται σε μία σειρά από σωματικά χαρακτηριστικά ή παραλλαγές που βρίσκονται μεταξύ των στερεοτυπικών ιδεωδών του ανδρικού και του γυναικείου φύλου. Τα ίντερσεξ άτομα γεννιούνται με σωματικά, ορμονικά ή γενετικά χαρακτηριστικά που δεν είναι ούτε εξ ολοκλήρου θηλυκά ούτε εξ ολοκλήρου αρσενικά ή είναι ένας συνδυασμός θηλυκού και αρσενικού ή δεν είναι ούτε θηλυκά ούτε αρσενικά. Υπάρχουν πολλές μορφές ίντερσεξ· πρόκειται για ένα φάσμα ή έναν όρο-ομπρέλα και όχι για μία ενιαία κατηγορία. Ορισμός του ILGA-Europe Glossary. Ανακτήθηκε από: https://www.ilga-europe.org/resources/glossary/letter_i

⁴ Λεσβία: ο όρος αυτός αναφέρεται σε μία γυναίκα που ελκύεται σεξουαλικά ή/και συναισθηματικά από γυναίκες. Ορισμός του ILGA-Europe Glossary. Ανακτήθηκε από: https://www.ilga-europe.org/resources/glossary/letter_l

της γνώσης της κοινωνίας των πολιτών, των κρατικών λειτουργών/κυβερνητικών αξιωματούχων και των εκπροσώπων των πολιτικών θεσμών σχετικά με την ύπαρξη κενών στην αντίληψη της εθνικής κατάστασης των ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιωμάτων σε κάθε χώρα εταίρο, την εμπειρία και τις αντιλήψεις των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων σχετικά με την υφιστάμενη κατάσταση, καθώς και τη σημασία της συμπερίληψης της κοινότητας στον πολιτικό διάλογο, καθώς και τον εμπλουτισμό της συζήτησης για τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ισότητα και τις προτεραιότητες.

Στόχος της παρούσας έκθεσης είναι να σκιαγραφήσει την κατάσταση που επικρατεί στην Ελλάδα, την Κύπρο και την Ιταλία, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας VoiceIt, καθώς και το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο των ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιωμάτων που ισχύει στις εν λόγω χώρες. Λαμβάνοντας υπόψη τα πορίσματα της έρευνας, παρουσιάζονται επίσης προτάσεις πολιτικής μεταρρύθμισης σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Η συμμετοχή των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων, των κυβερνητικών αξιωματούχων, των εκπροσώπων πολιτικών θεσμών και του ευρύτερου κοινού επέτρεψε μία πιο εναρμονισμένη χαρτογράφηση της εθνικής κατάστασης ανά χώρα-εταίρο, ενώ οι διαφορετικές απόψεις και αντιλήψεις που εξέφρασαν συνέβαλαν στην εποικοδομητική ενημέρωση των προτάσεων για πολιτική μεταρρύθμιση.

2. Μεθοδολογία

Η έρευνα γραφείου και η ποσοτική έρευνα πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα, την Κύπρο και την Ιταλία με σκοπό να χαρτογραφηθεί η τρέχουσα κατάσταση που επικρατεί όσον αφορά τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα, τα εμπόδια και τη συχνότητα διαφόρων μορφών διακρίσεων που αντιμετωπίζουν τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, καθώς και οι ανάγκες για πολιτική μεταρρύθμιση. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού, μελετήθηκαν προηγούμενες έρευνες από τις οποίες αντλήθηκαν στοιχεία για το ευρωπαϊκό και εθνικό πλαίσιο που αφορά τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα, το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο και τις αντιλήψεις για τα εν λόγω δικαιώματα, όπως εκφράζονται από τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα, κυβερνητικούς αξιωματούχους, εκπροσώπους πολιτικών θεσμών και το ευρύ κοινό. Επιπλέον, στην έρευνα γραφείου εξετάστηκαν οι διαθέσιμες πληροφορίες σχετικά με τις συμπεριφορές που εισάγουν διακρίσεις κατά της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας, τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα με μειονοτικό εθνικό και πολιτισμικό υπόβαθρο, καθώς και τις μορφές συμμετοχής των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων στην πολιτική σκηνή και τις πιθανές ανάγκες για πολιτική μεταρρύθμιση, όπως εκφράζονται από τις τέσσερις ομάδες-στόχους.

Για τους σκοπούς του έργου, σχεδιάστηκε μία διαδικτυακή έρευνα, στην οποία διερευνήθηκαν οι αντιλήψεις και οι εμπειρίες των τεσσάρων ομάδων-στόχους για τα προαναφερθέντα ζητήματα, καθώς και οι αποκλίσεις στις αντιλήψεις μεταξύ αυτών των ομάδων. Το ΚΜΟΠ – Κέντρο Κοινωνικής Δράσης και Καινοτομίας, ως συντονιστής του Πακέτου Εργασίας, ανέπτυξε το ερωτηματολόγιο σε συνεργασία με όλους τους εταίρους, το οποίο περιλάμβανε ερωτήσεις κλειστού και ανοικτού τύπου που είχαν ενημερωθεί από προηγούμενες έρευνες και διαθέσιμα εργαλεία. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν μέσω του LimeSurvey, ενός διαδικτυακού εργαλείου που διασφαλίζει την εμπιστευτικότητα και την ανωνυμία, καθώς οι διευθύνσεις IP των ερωτηθέντων ατόμων προστατεύονται και δεν είναι ανιχνεύσιμες. Στην εισαγωγή της έρευνας, διευκρινίστηκε στα ερωτηθέντα άτομα ότι η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου αποτελεί συγκατάθεση για την ανάλυση των δεδομένων που παρείχαν στις απαντήσεις τους.

Η διαδικτυακή έρευνα διήρκεσε από τον Ιανουάριο έως τον Απρίλιο του 2020 και ήταν διαθέσιμη σε τέσσερις γλώσσες: αγγλικά, ελληνικά, τουρκικά και ιταλικά. Το προβλεπόμενο μέγεθος του δείγματος ήταν 1.200 άτομα συνολικά (400 ανά χώρα). Μετά την αφαίρεση των μη ολοκληρωμένων ερωτηματολογίων, ο συνολικός αριθμός του δείγματος ανήλθε στα 1.282 πλήρως και ορθώς συμπληρωμένα ερωτηματολόγια εκ των οποίων 442 συμπληρώθηκαν από ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, 690 από το

ευρύ κοινό, 67 από εκπρόσωπους πολιτικών θεσμών και 83 από κυβερνητικούς αξιωματούχους. Όλα τα συμμετέχοντα άτομα έπρεπε να επιλέξουν μία από τις παραπάνω κατηγορίες, ενώ οι κυβερνητικοί αξιωματούχοι και οι εκπρόσωποι πολιτικών θεσμών έπρεπε να απαντήσουν σε μία συμπληρωματική ερώτηση σχετικά με το αν αυτοπροσδιορίζονται ως ΛΟΑΤΚΙ+. Το ερωτηματολόγιο διαδόθηκε μέσω της ιστοσελίδας (website) του έργου, των ιστοσελίδων των εταίρων, των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (social media) και στοχευμένων μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (emails).

3. Νομικό πλαίσιο⁵

Το ισχύον νομικό πλαίσιο σε κάθε χώρα-εταίρο μελετήθηκε στο πλαίσιο της έρευνας γραφείου για να χαρτογραφηθούν τα κατοχυρωμένα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων όσον αφορά, μεταξύ άλλων, την ισότητα στο γάμο, την προστασία από τις διακρίσεις σε διάφορες πτυχές της καθημερινής ζωής και τη ρητορική μίσους.

Ο ελληνικός Νόμος υπ' αριθμ. 4285/2014 (Άρθρα 1-5, Τροποποίηση του Νόμου 927/1979) για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω του ποινικού δικαίου τιμωρεί όλες τις δημόσιες πράξεις που έχουν την πρόθεση να προκαλέσουν, να υποκινήσουν, να διεγείρουν ή να προτρέψουν σε ενέργειες, προφορικά ή μέσω του Τύπου και του Διαδικτύου ή με άλλα μέσα, οι οποίες μπορεί να οδηγήσουν σε **διακρίσεις, μίσος ή βία** κατά προσώπου ή ομάδας προσώπων που προσδιορίζονται με βάση τη φυλή, το χρώμα, τη θρησκεία, τις γενεαλογικές καταβολές, την εθνική ή εθνοτική καταγωγή, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου ή την αναπηρία με τρόπο που θέτουν σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη ή αποτελούν απειλή για τη ζωή, την ελευθερία ή τη σωματική ακεραιότητα των προαναφερθέντων προσώπων. Επίσης, τιμωρεί όλες τις σχετικές πράξεις που έχουν σκοπό να προκαλέσουν, να υποκινήσουν, να προτρέψουν ή να διεγείρουν ενέργειες που θα βλάψουν τα περιουσιακά στοιχεία που χρησιμοποιούνται από το ή τα προαναφερθέντα πρόσωπα, κατά τρόπο που θέτουν σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη. Εάν η πρόκληση, υποκίνηση, προτροπή ή διέγερση οδηγεί σε ποινικό αδίκημα ή εάν διαπράττεται από δημόσιο λειτουργό ή υπάλληλο κατά την άσκηση του καθήκοντός του, η ποινή ή η τιμωρία είναι βαρύτερη. Οι αξιόποινες πράξεις που προστατεύονται από τον Νόμο υπ' αριθμ. 4285/2014 διώκονται αυτεπαγγέλτως και κατά την υποβολή της έγκλησης, ο παθών δεν καταβάλλει το σχετικό παράβολο υπέρ του Κράτους (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, 2014).

Ένα τμήμα του κυπριακού Ποινικού Κώδικα 134 (I) του 2011 ρυθμίζει τη **ρητορική μίσους**: ο Νόμος τιμωρεί την υποκίνηση βίας ή μίσους κατά προσώπου ή ομάδας με βάση τη φυλή, το χρώμα, τη θρησκεία, την καταγωγή ή την εθνική ή εθνοτική καταγωγή (Επίσημη Εφημερίδα της Κυπριακής Δημοκρατίας, 2011). Μετά την τροποποίησή του το 2015⁶, ο Νόμος περιλαμβάνει πλέον τον σεξουαλικό

⁵ Όλοι οι κυπριακοί νόμοι που περιγράφονται στο τρέχον κεφάλαιο αναφέρονται στο νομικό πλαίσιο της Κυπριακής Δημοκρατίας.

⁶ Όλες οι τροπολογίες διατίθενται στα ελληνικά στον ακόλουθο ηλεκτρονικό σύνδεσμο (link): http://www.cylaw.org/nomoi/indexes/2011_1_134.html

προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου στον κατάλογο των προστατευόμενων χαρακτηριστικών (Επίσημη Εφημερίδα της Κυπριακής Δημοκρατίας, 2011).

Το ιταλικό νομικό πλαίσιο δεν περιλαμβάνει διατάξεις για την απαγόρευση της ομοφοβίας, της αμφιφοβίας ή της τρανσφοβίας (Viggiani, 2020). Ωστόσο, οι ΜΚΟ και οι σχετικοί παράγοντες μπορούν να αξιοποιήσουν το Νομοθετικό Διάταγμα υπ' αριθμ. 216 της 9ης Ιουλίου 2003 και το Νομοθετικό Διάταγμα υπ' αριθμ. 5 της 25ης Ιανουαρίου 2010 σχετικά με την παρενόχληση στον χώρο εργασίας (Official Journal, 2003, 2010a), προκειμένου να εκδικάσουν τα δικαστήρια υποθέσεις ρητορικής μίσους, αλλά και υποθέσεις ρητορικής μίσους λόγω της φυλετικής και της εθνοτικής καταγωγής ενός ατόμου ή ομάδας ατόμων (Bello 2019; Möschel 2019).

Το Άρθρο 21 του ελληνικού νόμου υπ' αριθμ. 4356/2015 (Τροποποίηση του Άρθρου 81Α του Ποινικού Κώδικα) θεσπίζει αυστηρότερες ποινές για **εγκληματικές πράξεις που υποκινούνται από προκατάληψη** κατά των χαρακτηριστικών προσώπου ή μίας ομάδας προσώπων, συμπεριλαμβανομένου του σεξουαλικού προσανατολισμού, της ταυτότητας φύλου και των χαρακτηριστικών φύλου. Επιπλέον, ο εν λόγω Νόμος ποινικοποιεί τον **αποκλεισμό ατόμων από αγαθά ή υπηρεσίες** ή την ανακοίνωση τέτοιου αποκλεισμού λόγω περιφρόνησης για τα χαρακτηριστικά τους, συμπεριλαμβανομένου του σεξουαλικού προσανατολισμού, της ταυτότητας φύλου και των χαρακτηριστικών φύλου (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, 2015).

Η Οδηγία για την Ισότητα στην Απασχόληση (2000/78/ΕΚ), η οποία εγκρίθηκε από την ΕΕ το 2000, απαιτεί από όλα τα κράτη να εφαρμόσουν νομοθεσία που απαγορεύει τις **διακρίσεις στον τομέα της απασχόλησης** λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού (European Union, 2000). Η ίση μεταχείριση των εργαζομένων ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή σεξουαλικού προσανατολισμού προστατεύεται στην Ελλάδα από τον Νόμο υπ' αριθμ. 3304/2005. Ο νόμος αυτός αντικαταστάθηκε αργότερα από τον Νόμο υπ' αριθμ. 4443/2016, ο οποίος εισήγαγε την ταυτότητα φύλου και τα χαρακτηριστικά φύλου στα προστατευόμενα χαρακτηριστικά. Ο πιο πρόσφατος από τους δύο προαναφερθέντες νόμους ορίζει τις διακρίσεις που οφείλονται, μεταξύ άλλων, στον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου και τα χαρακτηριστικά φύλου ως άμεση και έμμεση διάκριση, παρενόχληση, διάκριση λόγω σχέσης με πρόσωπο/α που έχουν –μεταξύ άλλων– τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά, διάκριση λόγω νομιζόμενων χαρακτηριστικών και πολλαπλή

διάκριση⁷. Ο ίδιος νόμος προβλέπει ακόμη την προστασία των εργαζομένων που έτυχαν άνισης μεταχείρισης από συμπεριφορά που εκδηλώνεται ως αντίμετρο σε καταγγελία ή αίτημα παροχής έννομης προστασίας (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, 2016). Η προαναφερθείσα Οδηγία της ΕΕ θεσπίστηκε στην Κύπρο με τον Νόμο υπ' αριθμ. 58(1)/2004 περί Της Μεταχείρισης στην Απασχόληση και Το Δίκαιο Απασχόλησης, ο οποίος συνέστησε ένα δίκτυο με στόχο την εξάλειψη των διακρίσεων στην απασχόληση λόγω φυλετικής ή εθνοτικής ταυτότητας, θρησκείας, πεποιθήσεων, ηλικίας ή σεξουαλικού προσανατολισμού (Επίσημη Εφημερίδα της Κυπριακής Δημοκρατίας, 2004). Οι διακρίσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού απαγορεύθηκαν στην Ιταλία με το Νομοθετικό Διάταγμα υπ' αριθμ. 216 της 9ης Ιουλίου 2003 (Official Journal, 2003), το οποίο έθεσε σε ισχύ την προαναφερθείσα Οδηγία, και το Νομοθετικό Διάταγμα υπ' αριθμ. 5 της 25ης Ιανουαρίου 2010, το οποίο έθεσε σε ισχύ την Οδηγία της ΕΕ 2006/54/ΕΚ (Official Journal, 2010a). Επιπρόσθετα, το Άρθρο 1468 του Νομοθετικού Διατάγματος υπ' αριθμ. 66 του 2010, το οποίο περιλαμβάνει τον «Στρατιωτικό Κώδικα», απαγορεύει κάθε μορφή διάκρισης σε βάρος του ΛΟΑ στρατιωτικού προσωπικού όσον αφορά την πρόσβαση, την πρόσληψη, την ανάθεση καθηκόντων ή τη μετάθεση.

Το δικαίωμα σύναψης **συμφώνου συμβίωσης** από τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα προστατεύεται στην Ελλάδα από τον Νόμο υπ' αριθμ. 4356/2015 για το *Σύμφωνο Συμβίωσης, την Άσκηση Δικαιωμάτων, Ποινικές και άλλες Διατάξεις*. Ο εν λόγω νόμος εισήγαγε το δικαίωμα σύναψης συμφώνου συμβίωσης, στο πλαίσιο του οποίου προβλέπεται ότι η σχέση των δύο μερών ακολουθεί τις διατάξεις για παντρεμένα ζευγάρια, εκτός εάν τα συμβαλλόμενα μέρη έχουν δηλώσει το αντίθετο. Ο Νόμος υπ' αριθμ. 184(Ι)/2015 που διασφάλισε το δικαίωμα σύναψης συμφώνου συμβίωσης από ομόφυλα ζευγάρια στην Κύπρο τους παραχωρεί τα ίδια δικαιώματα με τα παντρεμένα ζευγάρια, με εξαίρεση την τεκνοθεσία, όπως εξηγείται στην επόμενη παράγραφο (Επίσημη Εφημερίδα της Κυπριακής Δημοκρατίας, 2015). Από το 2016, στην Ιταλία (Άρθρο 1, Νόμος υπ' αριθμ. 76 της 20ης Μαΐου 2016 – σύμφωνα με τα Άρθρα 2

⁷ Ο όρος **άμεση διάκριση** αναφέρεται στη λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση ενός ατόμου λόγω των χαρακτηριστικών που ορίζονται στον Νόμο υπ' αριθμ. 4443/2016, τα οποία περιλαμβάνουν τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου και τα χαρακτηριστικά φύλου. Η **διάκριση** θεωρείται **έμμεση**, όταν ένα φαινομενικά ουδέτερο γεγονός μπορεί να θέσει τους ανθρώπους σε μειονεκτική θέση σε σύγκριση με άλλους ανθρώπους. Η **παρενόχληση**, ορίζεται ως μία ανεπιθύμητη συμπεριφορά, που συνδέεται με τα χαρακτηριστικά που ορίζονται στον Νόμο, με στόχο ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας του ατόμου ή τη δημιουργία ενός εκφοβιστικού, εχθρικού, ταπεινωτικού, εξευτελιστικού ή επιθετικού περιβάλλοντος. Ως **διάκριση λόγω νομιζόμενων χαρακτηριστικών** νοείται η λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση ενός προσώπου που εικάζεται ότι διαθέτει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Η **πολλαπλή διάκριση** αναφέρεται σε κάθε μορφή διάκρισης, αποκλεισμού ή περιορισμού, σε βάρος προσώπου, που βασίζεται σε περισσότερους από έναν από τους παραπάνω λόγους.

και 3 του ιταλικού Συντάγματος) τα ομόφυλα ζευγάρια μπορούν να συνάψουν σύμφωνο συμβίωσης αποτελώντας ένα «συγκεκριμένο κοινωνικό μόρφωμα». Στο Άρθρο 11 του ίδιου νόμου προβλέπεται ότι τα συμβαλλόμενα μέρη έχουν τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις, ενώ έχουν αμοιβαία υποχρέωση σε επίπεδο ηθικής και υλικής συνδρομής και συγκατοίκησης (Official Journal, 2016).

Αν και η **τεκνοθεσία** από ομόφυλα ζευγάρια ή/και το co-parenting δεν προβλέπεται στην Ελλάδα από τη νομοθεσία, ο Νόμος υπ' αριθμ. 4538/2018 εισήγαγε το **δικαίωμα της αναδοχής** από ζευγάρια που έχουν συνάψει σύμφωνο συμβίωσης ανεξάρτητα από το φύλο τους (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, 2015). Ομοίως, η τεκνοθεσία από ζευγάρια του ίδιου φύλου δεν αναγνωρίζεται στην Κύπρο, όπου ο Νόμος που αναφέρθηκε προηγουμένως, ο οποίος ρυθμίζει τις σχέσεις των μερών του συμφώνου συμβίωσης, ορίζει με σαφήνεια ότι αν και τα ομόφυλα ζευγάρια που έχουν υπογράψει σύμφωνο συμβίωσης έχουν τα ίδια δικαιώματα με τα παντρεμένα, αυτό δεν ισχύει για το δικαίωμα της τεκνοθεσίας (Επίσημη Εφημερίδα της Κυπριακής Δημοκρατίας, 2015). Παρόλο που το νομικό πλαίσιο της Ιταλίας δεν προστατεύει το δικαίωμα τεκνοθεσίας των ομόφυλων ζευγαριών, ορίζει ότι μπορούν να γίνουν «κοινωνικοί γονείς» (θετοί γονείς). Ειδικότερα, στο Άρθρο 44 παρ. 1 (δ) του Νόμου υπ' αριθμ. 184/1983 αναφέρεται ότι ο/η ομόφυλος/η σύντροφος του βιολογικού γονέα θα πρέπει να ζει μαζί του – και το παιδί – ή να είναι συμβαλλόμενο μέρος συμφώνου συμβίωσης για να θεωρηθεί θετός γονέας. Η αναγνώριση αυτού του είδους τεκνοθεσίας επεκτείνεται και στα ομόφυλα ζευγάρια που έχουν τελέσει γάμο στο εξωτερικό. Οι προϋποθέσεις για αυτό το είδος τεκνοθεσίας είναι η λήψη συγκατάθεσης από τον βιολογικό γονέα και η ύπαρξη μίας συνεχούς και σταθερής σχέσης μεταξύ του θετού γονέα και του παιδιού (Official Journal, 1983).

4. Ευρήματα Διαδικτυακής Έρευνας⁸

4.1 Αντιλήψεις για τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα

Η πλειονότητα των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα και στις τρεις χώρες-εταίρους γνώριζαν ποια είναι η τρέχουσα κατάσταση σχετικά με τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα στη χώρα τους όσον αφορά την ισότητα στο γάμο (σύμφωνο συμβίωσης, γάμος), την αναδοχή παιδιών και την τεκνοθεσία. Και στις τρεις αυτές χώρες, τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα ήταν η ομάδα που ήταν πιο πιθανό να είναι ενημερωμένη γύρω από τα εν λόγω δικαιώματα. Αναφορικά με το δικαίωμα αλλαγής των στοιχείων φύλου στα νομικά έγγραφα, τα περισσότερα συμμετέχοντα άτομα από την Ελλάδα και την Ιταλία γνώριζαν ότι αναγνωρίζεται στο νομικό πλαίσιο της χώρας τους. Όπως δήλωσαν τα περισσότερα ερωτηθέντα άτομα από την Ελλάδα και την Ιταλία, τα ίντερσεξ άτομα δεν προστατεύονται από ιατρικές παρεμβάσεις «κανονικοποίησης». Το μεγαλύτερο ποσοστό των άλλων τριών ομάδων από την Ελλάδα δήλωσε ότι δεν ήταν σίγουρο, όπως επίσης και οι ερωτηθέντες/είσες που προέρχονταν από το ευρύ κοινό της Ιταλίας. Από την άλλη πλευρά, οι κυβερνητικοί αξιωματούχοι και οι εκπρόσωποι πολιτικών θεσμών από την Κύπρο φάνηκαν να είναι περισσότερο πεπεισμένοι/ες από το αναμενόμενο⁹ σχετικά με την ύπαρξη μίας τέτοιας προστασίας. Η πλειονότητα των συμμετεχόντων ατόμων από την Ελλάδα δήλωσε ότι τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα δεν προστατεύονται νομικά από τις διακρίσεις. Στον αντίποδα, παρόλο που η πλειονότητα των ΛΟΑΤΚΙ+ ερωτηθέντων ατόμων από την Ιταλία ανέφεραν την ίδια άποψη, περίπου οι μισοί/ές από τους/τις ερωτηθέντες/είσες καθεμίας από τις άλλες τρεις ομάδες απάντησαν ότι τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα είναι νομικά προστατευμένα από τις διακρίσεις στην Ιταλία. Ένα μεγάλο ποσοστό των Κυπρίων ΛΟΑΤΚΙ+ ερωτηθέντων ατόμων και εκείνων που ανήκαν στο ευρύ κοινό δεν ήταν σίγουροι/ες/α αν τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα τυγχάνουν νομικής προστασίας από διακρίσεις. Από την άλλη πλευρά, η πλειοψηφία του δείγματος από την Ελλάδα γνώριζε ότι τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα προστατεύονται νομικά από εγκλήματα μίσους στην εν λόγω χώρα. Η πλειονότητα των Κυπρίων ΛΟΑΤΚΙ+ συμμετεχόντων ατόμων ήταν εξίσου εξοικειωμένη με την προστασία από εγκλήματα μίσους που διασφαλίζεται από τον νόμο, αν και το ευρύ κοινό εξέφρασε

⁸ Το κυπριακό ερωτηματολόγιο απαντήθηκε από πολίτες της Κυπριακής Δημοκρατίας και πολίτες των περιοχών εκτός του ελέγχου της Κυπριακής Δημοκρατίας.

⁹ Εννοείται η αναμενόμενη τιμή όπως υπολογίζεται με την υπόθεση της ανεξαρτησίας μεταξύ των απόψεων των ομάδων-στόχων.

αβεβαιότητα για αυτό το θέμα. Ωστόσο, το μεγαλύτερο ποσοστό των Ιταλών/ίδων συμμετεχόντων/ουσών δήλωσε ότι τέτοιου είδους προστασία δεν εξασφαλίζεται στη χώρα τους, ενώ χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι το 74,65% των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων δεν πιστεύει ότι υφίσταται καν τέτοιος νόμος.

Σε ό,τι αφορά τις απόψεις σχετικά με το αν τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα θα πρέπει να προστατεύονται και αν η ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα θα πρέπει να εκπροσωπείται ισότιμα στην πολιτική ζωή, οι απαντήσεις που έδωσαν κατά μέσο όρο όλες οι ομάδες του ελληνικού δείγματος κυμάνθηκαν μεταξύ «Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ» και «Συμφωνώ απόλυτα» υποδεικνύοντας ότι καμία από τις ομάδες-στόχους δεν τηρούσε σαφή αρνητική στάση απέναντι στην ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα σχετικά με αυτά τα δικαιώματα. Η πλειονότητα των συμμετεχόντων ατόμων από όλες τις συμμετέχουσες χώρες συμφώνησε ότι οι άνθρωποι θα πρέπει: (α) να εκφράζουν ελεύθερα τον σεξουαλικό προσανατολισμό ή/και την ταυτότητα του φύλου τους, (β) να έχουν τα ίδια δικαιώματα με τα ετεροφυλόφιλα άτομα και (γ) να τυγχάνουν ίσης μεταχείρισης. Αναφορικά με την ισότητα στην απασχόληση, η πλειονότητα συμφώνησε ότι οι άνθρωποι δεν πρέπει να απολύονται ή να μην προσλαμβάνονται λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού, της ταυτότητας φύλου ή/και των χαρακτηριστικών του φύλου τους, ενώ αυτές οι προστασίες θα πρέπει να κατοχυρωθούν σε επίπεδο νομοθεσίας. Επιπλέον, τα περισσότερα από τα άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα συμφώνησαν ότι ο γάμος των ομόφυλων ζευγαριών και η αναδοχή παιδιών από ομόφυλα ζευγάρια θα έπρεπε να είναι νόμιμες διαδικασίες. Τα περισσότερα ερωτηθέντα άτομα από την Ελλάδα και την Ιταλία συμφώνησαν ότι η τεκνοθεσία θα έπρεπε να είναι επίσης νόμιμη. Ομοίως, οι/τα περισσότεροι/ες/α συμφώνησαν ότι οι άνθρωποι θα πρέπει να έχουν το δικαίωμα να αλλάξουν τα στοιχεία που αφορούν το φύλο τους σε όλα τα νομικά έγγραφα. Η πλειονότητα των συμμετεχόντων ατόμων συμφώνησε ακόμη στο γεγονός ότι η ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα θα πρέπει να εκπροσωπείται ισότιμα στην πολιτική ζωή κάθε χώρας (π.χ. κόμματα, θεσμοί και οργανισμοί).

4.2 Αντιλήψεις για τη συχνότητα περιστατικών διακρίσεων κατά της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας

Όπως προέκυψε από την έρευνα, τα ερωτηθέντα άτομα δεν φάνηκαν να συμμερίζονται την άποψη ότι η ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα είναι γενικά αποδεκτή στις χώρες τους. Ένα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομο από την Ελλάδα ανέφερε συγκεκριμένα ότι «οι άνθρωποι απλώς μας ανέχονται, δεν μας αποδέχονται», ενώ άλλοι/ες/α δεν δίστασαν να περιγράψουν

ένα κλίμα μίσους, διακρίσεων, υποεκπροσώπησης στα μέσα ενημέρωσης και έλλειψης κατοχυρωμένων δικαιωμάτων. Ορισμένοι/ες συμμετέχοντες/ουσες από το ευρύ κοινό συμφώνησαν ότι οι διακρίσεις και η ομοφοβία εξακολουθούν να είναι διαδεδομένες. Επιπλέον, όπως υποστήριξε ένας/μία εκπρόσωπος πολιτικών θεσμών στην Ελλάδα, η ελληνική κοινωνία «*παραμένει συντηρητική*» υπογραμμίζοντας ότι η κατάσταση στις μεγάλες πόλεις είναι καλύτερη από πλευράς αποδοχής των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων. Ένα άτομο από την Κύπρο που συμμετείχε στην έρευνα (ευρύ κοινό) δήλωσε χαρακτηριστικά: «*Ένα μεγάλο μέρος των Κυπρίων είναι ομοφοβικοί και αντιφεμινιστές. Παρατηρούνται έντονες διακρίσεις και μίσος εναντίον της ΛΟΑΤΚΙ κοινότητας. Είναι ντροπιαστικό γιατί αυτή η στάση καθοδηγείται από τους πολιτικούς μας και την Εκκλησία*». Ένα άλλο ερωτηθέν ΛΟΑΤΚΙ+ άτομο ανέφερε το εξής: «*Έχω ΛΟΑΤΚΙ+ φίλους και φίλες που εξακολουθούν να μην κάνουν coming out στις οικογένειές τους, επειδή φοβούνται τις συνέπειες. Επομένως, δεν θα έλεγα ότι αυτό είναι αποδοχή*».

Όσον αφορά την αντίληψη των ομάδων-στόχου για τη συχνότητα περιστατικών που εισάγουν διακρίσεις κατά της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας, τα περισσότερα ερωτηθέντα άτομα από την Ελλάδα δήλωσαν ότι διατυπώνονται συχνά ή πάντα αρνητικά σχόλια προς τους ανθρώπους που συμπεριφέρονται με διαφορετικό τρόπο από αυτόν που αναμένεται από το φύλο με το οποίο γίνονται αντιληπτοί/ές/ά, ενώ τα συμμετέχοντα άτομα από την Ιταλία απάντησαν ότι αυτό συμβαίνει μερικές φορές ή συχνά. Τα ΛΟΑΤΚΙ+ ερωτηθέντα άτομα από την Κύπρο, στην πλειονότητά τους, φαίνεται να πιστεύουν ότι τέτοια περιστατικά συμβαίνουν συχνά, ενώ οι εκπρόσωποι πολιτικών θεσμών θεωρούν ότι αυτό συμβαίνει μερικές φορές ή συχνά. Συνεχίζοντας, τα περισσότερα άτομα από την Ελλάδα που συμμετείχαν στην έρευνα πιστεύουν ότι οι άνθρωποι αποκαλύπτουν συχνά την ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητα ενός ατόμου χωρίς να έχουν ζητήσει προηγουμένως την άδειά του και χρησιμοποιούν εσκεμμένα διαφορετικό γένος ή/και αντωνυμίες από αυτό/αυτές που έχει δηλώσει ότι προτιμά το άτομο στο οποίο απευθύνονται, ενώ τα ερωτηθέντα άτομα από την Ιταλία και την Κύπρο πιστεύουν ότι αυτό συμβαίνει μερικές φορές ή συχνά. Επιπλέον, όπως υποστήριξε το μεγαλύτερο ποσοστό των Ελλήνων/ίδων ερωτηθέντων/εισών που ανήκαν στο ευρύ κοινό, των κυβερνητικών αξιωματούχων και των εκπροσώπων πολιτικών θεσμών, οι άνθρωποι, όταν απευθύνονται σε τρανς άτομα, χρησιμοποιούν μερικές φορές το όνομα που τα ίδια έχουν πάψει να χρησιμοποιούν, αν και τα περισσότερα ΛΟΑΤΚΙ+ συμμετέχοντα άτομα απάντησαν ότι αυτό συμβαίνει συχνά. Τα περισσότερα άτομα που απάντησαν το ερωτηματολόγιο από την Ιταλία δήλωσαν ότι αυτό συμβαίνει μερικές φορές ή συχνά. Αναφορικά με τα αρνητικά σχόλια που εκφράζονται κατά της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας σε δημόσιους χώρους, οι

περισσότεροι/ες εκπρόσωποι πολιτικών θεσμών από την Ελλάδα πιστεύουν ότι είναι μία κατάσταση που συμβαίνει μερικές φορές, σε αντίθεση με την πλειονότητα των άλλων τριών ομάδων που πιστεύει ότι συμβαίνει συχνά. Τα ερωτηθέντα άτομα από την Κύπρο και την Ιταλία ανέφεραν, με τη σειρά τους, ότι τέτοια σχόλια διατυπώνονται μερικές φορές ή συχνά. Έπειτα, η πλειονότητα του δείγματος από την Ελλάδα απάντησε ότι τέτοιου είδους σχόλια γίνονται συχνά στο διαδίκτυο και ότι οι άνθρωποι χρησιμοποιούν συχνά ΛΟΑΤΚΙ+ όρους με υποτιμητικό τρόπο ή συχνά χλευάζουν άλλα άτομα, επειδή είναι ή θεωρούν ότι είναι ΛΟΑΤΚΙ+. Τα ΛΟΑΤΚΙ+ συμμετέχοντα άτομα από την Κύπρο δήλωσαν ότι τέτοια σχόλια εκφράζονται συχνά σε διαδικτυακό περιβάλλον και οι ΛΟΑΤΚΙ+ όροι χρησιμοποιούνται συχνά με υποτιμητικό τρόπο, ενώ οι τρεις άλλες ομάδες απάντησαν ότι τέτοια περιστατικά συμβαίνουν μερικές φορές ή συχνά. Όσον αφορά τους ανθρώπους που χλευάζονται, επειδή είναι ή θεωρούνται ΛΟΑΤΚΙ+, στην Κύπρο, αυτό συμβαίνει μερικές φορές ή συχνά. Γενικά, η πλειονότητα των ερωτηθέντων ατόμων από την Ιταλία συμφώνησε ότι οι προαναφερθείσες μορφές διακρίσεων εκδηλώνονται μερικές φορές ή συχνά.

Αναφορικά με τη λεκτική παρενόχληση και την άνιση μεταχείριση που υφίστανται τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα λόγω της ταυτότητάς τους, τα περισσότερα συμμετέχοντα άτομα από την Ελλάδα ανέφεραν ότι συμβαίνουν συχνά τέτοια περιστατικά, ενώ η πλειονότητα των ερωτηθέντων ατόμων από την Κύπρο και την Ιταλία θεωρούν ότι συμβαίνουν μερικές φορές ή συχνά. Εκτός από αυτό, όπως υποστήριξε το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος από την Ελλάδα και την Κύπρο, ορισμένοι άνθρωποι αποκλείονται μερικές φορές από μία εκδήλωση ή δραστηριότητα λόγω της ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητάς τους, αν και ο μεγαλύτερος αριθμός των συμμετεχόντων ατόμων από την Ιταλία απάντησε ότι αυτό συμβαίνει σπάνια ή μερικές φορές. Τα περισσότερα ΛΟΑΤΚΙ+ συμμετέχοντα άτομα, όσοι/ες προέρχονταν από το ευρύ κοινό και οι κυβερνητικοί αξιωματούχοι από την Ελλάδα πιστεύουν ότι οι άνθρωποι υφίστανται συχνά διακρίσεις σε δημόσιους χώρους λόγω της ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητάς τους, ενώ οι περισσότεροι/ες εκπρόσωποι πολιτικών θεσμών θεωρούν ότι κάτι τέτοιο συμβαίνει μερικές μόνο φορές. Κατά παρόμοιο τρόπο, τα περισσότερα ΛΟΑΤΚΙ+ συμμετέχοντα άτομα από την Ιταλία ανέφεραν ότι ορισμένοι άνθρωποι αντιμετωπίζουν τέτοιες διακρίσεις μερικές φορές, ενώ οι εκπρόσωποι πολιτικών θεσμών απάντησαν ότι αυτό συμβαίνει σπάνια ή μερικές φορές. Σύμφωνα με την πλειονότητα των ερωτηθέντων ατόμων, οι σωματικές επιθέσεις λόγω της ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητας ενός ατόμου θεωρούνται ότι εκδηλώνονται μερικές φορές ή σπάνια. Βέβαια, ένα μέρος του δείγματος από την Ελλάδα εξέφρασε την άποψη ότι τέτοια περιστατικά συμβαίνουν συχνά. Ακόμη, τα ΛΟΑΤΚΙ+ ερωτηθέντα άτομα από την ίδια

χώρα πιστεύουν, στην πλειονότητά τους, ότι οι άνθρωποι πέφτουν θύματα σεξουαλικής παρενόχλησης μερικές φορές λόγω της ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητάς τους, ενώ οι περισσότεροι/ες συμμετέχοντες/ουσες από το ευρύ κοινό και τους/τις κυβερνητικούς αξιωματούχους πιστεύουν ότι αυτό συμβαίνει πιο συχνά και οι περισσότεροι/ες εκπρόσωποι πολιτικών θεσμών σπάνια. Τα ερωτηθέντα άτομα από την Κύπρο θεωρούν ότι αυτό συμβαίνει μερικές φορές και αυτά από την Ιταλία σπάνια ή μερικές φορές. Τέλος, τα περισσότερα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, όσοι/ες ανήκουν στο ευρύ κοινό και οι κρατικοί λειτουργοί από την Ελλάδα απάντησαν ότι μερικές φορές πραγματοποιούνται οργανωμένες σωματικές επιθέσεις εναντίον ενός ατόμου λόγω της ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητάς του. Η ίδια συχνότητα διαπιστώθηκε και στις απαντήσεις που έδωσαν τα ερωτηθέντα άτομα από την Κύπρο. Τα συμμετέχοντα άτομα από την Ιταλία, από την πλευρά τους, πιστεύουν ότι τέτοια περιστατικά συμβαίνουν μερικές φορές ή συχνά.

Η συντριπτική πλειονότητα του συνολικού δείγματος ανέφερε ότι έχει ακούσει να γίνονται δημόσια αρνητικά σχόλια για την ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα. Όπως διευκρίνισαν τα ΛΟΑΤΚΙ+ ερωτηθέντα άτομα από την Ελλάδα, τα σχόλια αυτά γίνονται συνήθως από μέλη του Κοινοβουλίου και ανώτατους εκκλησιαστικούς αξιωματούχους, καθώς και από δημοσιογράφους, επιστήμονες και πολίτες όλων των εκπαιδευτικών επιπέδων. Χαρακτηριστική ήταν η δήλωση ενός ερωτηθέντος ατόμου ότι *«αυτό δεν έχει αρχή ούτε τέλος, δεν επηρεάζει καν όσους και όσες από εμάς έχουν συνηθίσει σε αυτό. Μας έχει γίνει ρουτίνα»*. Οι συμμετέχοντες/ουσες από το ευρύ κοινό πρόσθεσαν ότι τέτοια αρνητικά σχόλια μπορούν να ακουστούν στις δημόσιες συγκοινωνίες και τους δημόσιους χώρους, όπως οι πλατείες, τα καταστήματα και τα σούπερ μάρκετ, ενώ εκφράζονται επίσης στο διαδίκτυο. Τα ΛΟΑΤΚΙ+ συμμετέχοντα άτομα από την Κύπρο συμφώνησαν ότι τα εν λόγω σχόλια ακούγονται στο σχολείο, στη δουλειά, σε δημόσιους χώρους ή ακόμα και στους κοινωνικούς τους κύκλους. Ένας/Μία συμμετέχων/ουσα από το ευρύ κοινό δήλωσε το εξής: *«[...] Δυστυχώς, έχει κανονικοποιηθεί από την κοινωνία μας να ακούμε αρνητικά ή ρατσιστικά σχόλια για την ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα, ειδικά όταν αυτά καμουφλάρονται πίσω από το προσωπείο του «χιούμορ». Αν και σήμερα δεν είναι τόσο αποδεκτά όσο ήταν στο παρελθόν, εξακολουθεί να αποτελεί κομμάτι της καθημερινής μας ζωής το να ακούμε, ή για ορισμένους, ακόμη και το να κάνουν, τέτοια σχόλια»*. Ορισμένα συμμετέχοντα άτομα από την Ιταλία δήλωσαν μάλιστα ότι τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα γίνονται περισσότερο *«ανεκτά παρά αποδεκτά»*, αν και οι νεότερες γενιές φαίνεται να είναι πιο καταδεκτικές.

4.3 Συχνότητα εμφάνισης περιστατικών διακρίσεων

Αν και, όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, όλα τα άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα πιστεύουν ότι οι διακρίσεις εις βάρος της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας είναι αρκετά συχνές σε όλες τις χώρες-εταίρους, τα ΛΟΑΤΚΙ+ ερωτηθέντα άτομα ανέφεραν ότι έχουν υποστεί διακρίσεις στο παρελθόν σε μικρότερη συχνότητα. Ωστόσο, θα πρέπει να τονιστεί, ότι αυτή η συχνότητα σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με τις προσωπικές εμπειρίες του δείγματος και ενδεχομένως τα άτομα που απάντησαν στην έρευνα του έργου VoiceIt δεν έτυχε να βιώσουν διακρίσεις στη συχνότητα που εκλαμβάνουν οι τέσσερις ομάδες-στόχου.

Τα περισσότερα ΛΟΑΤΚΙ+ ερωτηθέντα άτομα από την Κύπρο απάντησαν ότι σπάνια είχαν βιώσει στο παρελθόν κάποια από τις μορφές διακρίσεων που αναφέρθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο. Οι συνηθέστερες μορφές διακρίσεων που ανέφεραν οι τα εν λόγω συμμετέχοντα άτομα ότι είχαν βιώσει σπάνια ή μερικές φορές ήταν οι ακόλουθες: (α) να λαμβάνουν αρνητικά σχόλια επειδή συμπεριφέρονται με διαφορετικό τρόπο από αυτόν που αναμένεται από το φύλο με το οποίο γίνονται αντιληπτοί/ές/ά, (β) να αποκαλύπτουν τρίτα άτομα χωρίς την άδειά τους ότι είναι ΛΟΑΤΚΙ+ και (γ) να λαμβάνουν αρνητικά σχόλια ή να μην αντιμετωπίζονται ισότιμα, επειδή είναι ή θεωρούνται ότι είναι ΛΟΑΤΚΙ+. Στη συνέχεια, τα ίδια άτομα επισήμαναν ότι σπανίως οι άνθρωποι: (α) χρησιμοποιούν εσκεμμένα σε βάρος τους διαφορετικό γένος ή/και αντωνυμίες από αυτό/αυτές που έχουν δηλώσει ότι προτιμούν, όταν τους απευθύνουν τον λόγο, (β) χρησιμοποιούν ΛΟΑΤΚΙ+ όρους με υποτιμητικό τρόπο, (γ) διατυπώνουν αρνητικά σχόλια κατά της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας στο διαδίκτυο, (δ) τους/τις/τα κοροϊδεύουν επειδή είναι ΛΟΑΤΚΙ+ και (ε) τους/τις/τα παρενοχλούν λεκτικά ή κάνουν διακρίσεις σε βάρος τους σε δημόσιους χώρους, επειδή είναι ή θεωρούνται ΛΟΑΤΚΙ+. Σύμφωνα με την πλειονότητα των ΛΟΑΤΚΙ+ ερωτηθέντων ατόμων, οι άνθρωποι ποτέ: (α) δεν χρησιμοποιούν το όνομα που τα ίδια τα άτομα έχουν πάψει να χρησιμοποιούν, όταν τους απευθύνονται, (β) δεν τους/τις/τα έχουν αποκλείσει από κάποια εκδήλωση ή δραστηριότητα και (δ) δεν έχουν εκδηλώσει σε βάρος τους σωματικές επιθέσεις ή σεξουαλική παρενόχληση, επειδή είναι ή θεωρούνται ΛΟΑΤΚΙ+. Οι απαντήσεις των Κυπρίων ΛΟΑΤΚΙ+ συμμετεχόντων ατόμων με και χωρίς μειονοτικό εθνικό ή/και πολιτισμικό υπόβαθρο δεν έδειξαν να διαφέρουν σημαντικά.

Τα περισσότερα ΛΟΑΤΚΙ+ συμμετέχοντα άτομα από την Ιταλία που δεν έχουν μειονοτικό υπόβαθρο ανέφεραν ότι έχουν δεχθεί μερικές φορές ή σπάνια στο παρελθόν αρνητικά σχόλια, επειδή συμπεριφέρθηκαν με διαφορετικό τρόπο από

αυτόν που αναμένεται από το φύλο με το οποίο γίνονται αντιληπτοί/ές/ά, και ότι οι άνθρωποι σπάνια ή μερικές φορές έχουν αποκαλύψει ότι είναι ΛΟΑΤΚΙ+ χωρίς την άδειά τους. Στην πλειοψηφία τους, δεν έχουν υποστεί ποτέ σωματικές επιθέσεις (οργανωμένες ή μη) ή σεξουαλική παρενόχληση. Ωστόσο, τα περισσότερα από τα μισά τρανς άτομα που έλαβαν μέρος στην έρευνα τόνισαν ότι οι άνθρωποι χρησιμοποιούν μερικές φορές ή συχνά το όνομα που τα ίδια έχουν πάψει να χρησιμοποιούν. Από τα συνολικά 142 ΛΟΑΤΚΙ+ ερωτηθέντα άτομα από την Ιταλία, έξι (6) δήλωσαν ότι είχαν μειονοτικό εθνικό ή/και πολιτισμικό υπόβαθρο. Όπως ανέφεραν, έχουν αντιμετωπίσει περιστατικά/συμπεριφορές που εισάγουν διακρίσεις συχνότερα στο παρελθόν από εκείνους/ες/α που δήλωσαν ότι δεν έχουν μειονοτικό υπόβαθρο. Πέραν αυτού, απάντησαν ότι οι άνθρωποι αποκαλύπτουν μερικές φορές ή συχνά τη ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητά τους χωρίς να έχουν ζητήσει πρωτίτερα την άδειά τους, ενώ σπάνια ή μερικές φορές λαμβάνουν αρνητικά σχόλια, επειδή συμπεριφέρονται με διαφορετικό τρόπο από εκείνον που αναμένεται από το φύλο με το οποίο γίνονται αντιληπτοί/ές/ά. Επιπλέον, κατά τη γνώμη τους, οι άνθρωποι σπάνια ή μερικές φορές κάνουν αρνητικά σχόλια, επειδή είναι ή θεωρείται ότι είναι μέλη της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας, αν και αυτό συμβαίνει πιο συχνά, όταν εκτός από ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητα έχουν και μειονοτικό υπόβαθρο. Η συχνότητα των αρνητικών σχολίων που λαμβάνουν στο διαδίκτυο λόγω της ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητας και της διπλής προαναφερθείσας ταυτότητάς τους είναι η ίδια, δηλαδή με βάση τις απαντήσεις τους, τέτοια σχόλια γίνονται σπάνια ή μερικές φορές. Αξιίζει, όμως, να σημειωθεί ότι περισσότερα ΛΟΑΤΚΙ+ συμμετέχοντα άτομα ανέφεραν ότι δεν αντιμετωπίζονται ισότιμα λόγω της ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητας τους. Τα ΛΟΑΤΚΙ+ ερωτηθέντα άτομα που έχουν μειονοτικό υπόβαθρο ανέφεραν την ίδια ή μικρότερη συχνότητα, σε σύγκριση με εκείνους/ες/α που δεν έχουν αντίστοιχο υπόβαθρο, σχετικά με τη λήψη αρνητικών σχολίων που δέχθηκαν, επειδή συμπεριφέρονται με τρόπο που διαφέρει από εκείνον που προσδοκά η κοινωνία από το φύλο με το οποίο γίνονται αντιληπτοί/ές/ά. Το ίδιο ισχύει και για τις κοροϊδίες που δέχονται λόγω της ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητας, την άνιση μεταχείριση, τις διακρίσεις σε δημόσιους χώρους και τη σεξουαλική παρενόχληση που υφίστανται, επειδή είναι ή εκλαμβάνονται ως ΛΟΑΤΚΙ+.

Από τα 123 ΛΟΑΤΚΙ+ συμμετέχοντα άτομα από την Ελλάδα που δεν θεωρούν ότι έχουν μειονοτικό εθνικό ή/και πολιτισμικό υπόβαθρο, τα περισσότερα ανέφεραν ότι οι άνθρωποι ποτέ δεν χρησιμοποιούν: (α) εσκεμμένα διαφορετικό γένος ή/και αντωνυμίες από αυτό/αυτές που έχουν δηλώσει ότι προτιμούν, όταν τους απευθύνονται, και (β) το όνομα που τα ίδια έχουν πάψει να χρησιμοποιούν. Σύμφωνα με τις απαντήσεις τους, ποτέ δεν έχουν υποστεί λεκτική παρενόχληση

(59%), δεν τους/τις/τα έχουν αποκλείσει από κάποια εκδήλωση ή δραστηριότητα (75%), δεν έχουν υποστεί διακρίσεις σε δημόσιους χώρους (50%) ή σεξουαλική παρενόχληση λόγω της ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητας τους (84%). Λιγότεροι/ες/α ανέφεραν ότι έχουν βιώσει σπάνια τέτοιες συμπεριφορές (40%, 33%, 36%, 27% αντίστοιχα). Η ίδια συχνότητα συναντάται στα αρνητικά σχόλια που γίνονται στο διαδίκτυο και τα άτομα που χρησιμοποιούν ΛΟΑΤΚΙ+ όρους με προσβλητικό τρόπο, όταν απευθύνονται στο πρόσωπό τους. Όσον αφορά την άνιση μεταχείριση, το 43% των ΛΟΑΤΚΙ+ συμμετεχόντων χωρίς μειονοτικό υπόβαθρο απάντησε ότι δεν έχει υποστεί ποτέ και το 40% σε σπάνιες μόνο περιπτώσεις. Συνεχίζοντας, οι/τα περισσότεροι/ες/α σπάνια έχουν δεχθεί αρνητικά σχόλια, επειδή συμπεριφέρονται με διαφορετικό τρόπο από εκείνον που αναμένεται από το φύλο με το οποίο γίνονται αντιληπτοί/ές/ά, ενώ σπανίως τρίτα άτομα έχουν αποκαλύψει τη ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητά τους χωρίς την άδειά τους. Όπως ανέφεραν στην πλειονότητά τους, οι άνθρωποι σπάνια διατυπώνουν αρνητικά σχόλια σε βάρος τους ή τους/τις/τα χλευάζουν λόγω της ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητας τους, ενώ λιγότεροι/ες/α ήταν εκείνοι/ες/α που δήλωσαν ότι δεν έχουν βιώσει ποτέ τέτοια περιστατικά. Τέλος, οι/τα περισσότεροι/ες/α δεν έχουν υποστεί ποτέ σωματικές επιθέσεις (οργανωμένες ή μη) λόγω της ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητάς τους. Τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα με μειονοτικό εθνοτικό ή/και πολιτισμικό υπόβαθρο ήταν πιο πιθανό να αναφέρουν μεγαλύτερη συχνότητα σε σχέση με τα ΛΟΑΤΚΙ+ ερωτηθέντα άτομα χωρίς μειονοτικό υπόβαθρο, γεγονός που σημαίνει ότι ο συνδυασμός των δύο αυτών ταυτοτήτων θα μπορούσε να οδηγήσει σε μεγαλύτερη συχνότητα διακρίσεων. Οι αποκλίσεις στις μέσες απαντήσεις παρουσιάστηκαν σε ό,τι αφορά τα αρνητικά σχόλια, επειδή τα εν λόγω άτομα συμπεριφέρονται με διαφορετικό τρόπο από εκείνον που αναμένεται από το φύλο με το οποίο γίνονται αντιληπτοί/ές/ά. Τα συμμετέχοντα άτομα με μειονοτικό εθνικό/πολιτισμικό υπόβαθρο ήταν σημαντικά πιο πιθανό να αναφέρουν υψηλότερη συχνότητα σε σύγκριση με εκείνα που δεν ανήκαν σε αντίστοιχες μειονότητες, όπως επίσης να αναφέρουν υψηλότερη συχνότητα αρνητικών σχολίων λόγω της ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητάς τους. Το ίδιο φάνηκε να ισχύει και για τις κοροϊδίες που δέχονται λόγω της ταυτότητάς τους. Επιπρόσθετα, τα συμμετέχοντα άτομα με μειονοτικό υπόβαθρο ήταν σημαντικά πιο πιθανό να αναφέρουν μεγαλύτερη συχνότητα λεκτικής παρενόχλησης, αλλά και να μην τυγχάνουν ίσης μεταχείρισης. Ομοίως, ήταν σημαντικά πιο πιθανό να αναφέρουν μεγαλύτερη συχνότητα αποκλεισμού από εκδηλώσεις και δραστηριότητες, σωματικών επιθέσεων και σεξουαλικής παρενόχλησης. Τέλος, διαπιστώθηκαν αποκλίσεις μεταξύ των δύο ομάδων αναφορικά με τις οργανωμένες σωματικές επιθέσεις, καθώς τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα με μειονοτικό υπόβαθρο ήταν σημαντικά πιο πιθανό να αναφέρουν υψηλότερη συχνότητα σε σχέση με εκείνα που δήλωσαν ότι δεν ανήκουν σε μειονότητες.

4.4 Εμπλοκή ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων στην πολιτική

Η πλειονότητα των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα από την Ελλάδα και την Ιταλία συμφώνησε ότι η ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα δεν εκπροσωπείται ισότιμα στην πολιτική ζωή των δύο χωρών. Σε αυτό το σημείο, αξίζει να σημειωθεί ότι τα ΛΟΑΤΚΙ+ συμμετέχοντα άτομα από την Κύπρο έδειξαν να συμερίζονται την προαναφερθείσα άποψη, ενώ οι άλλες τρεις ομάδες έτειναν να πιστεύουν το αντίθετο. Οι απαντήσεις του ελληνικού δείγματος διέφεραν ως προς το αν υπάρχουν μέλη πολιτικών κομμάτων που δηλώνουν ανοιχτά τη ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητά τους. Το μεγαλύτερο μέρος των ΛΟΑΤΚΙ+ ερωτηθέντων, των κυβερνητικών αξιωματούχων, των εκπροσώπων πολιτικών θεσμών και των ερωτηθέντων/εισών που προέρχονταν από το ευρύ κοινό απάντησαν ότι συμφωνούν ή συμφωνούν απόλυτα ότι υπάρχουν στα πολιτικά κόμματα μέλη που δηλώνουν ανοιχτά ότι είναι ΛΟΑΤΚΙ+, αν και δεν έλειψαν και εκείνοι/ες που διαφώνησαν. Ορισμένοι/ες κυβερνητικοί αξιωματούχοι παρέμειναν ουδέτεροι/ες. Ακόμη, τα περισσότερα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα από την Ελλάδα που συμμετείχαν στην έρευνα δήλωσαν ότι υπάρχουν άτομα που δηλώνουν ανοιχτά ότι είναι ΛΟΑΤΚΙ+ στο πολιτικό κόμμα που ψήφισαν στις τελευταίες εκλογές και ότι δεν υπάρχουν στα κόμματα που δεν ψήφισαν, ενώ οι περισσότεροι/ες συμμετέχοντες/ουσες από το ευρύ κοινό ανέφεραν ότι δεν γνωρίζουν. Περίπου οι μισοί/ές από τους/τις κυβερνητικούς αξιωματούχους ανέφεραν ότι δεν υπάρχουν τέτοια άτομα στο κόμμα που ψήφισαν ή στα κόμματα που δεν ψήφισαν, αν και οι υπόλοιποι/ες υποστήριξαν το αντίθετο. Οι περισσότεροι/ες από τους/τις εκπροσώπους των πολιτικών θεσμών δήλωσαν ότι υπάρχουν άτομα που δηλώνουν ανοιχτά ότι είναι ΛΟΑΤΚΙ+ στο κόμμα που ψήφισαν, ενώ κάποιοι/ες συμπλήρωσαν ότι υπάρχουν και σε άλλα κόμματα. Τα ΛΟΑΤΚΙ+ ερωτηθέντα άτομα από την Κύπρο απάντησαν ότι δεν υπήρχαν τέτοια άτομα στα πολιτικά κόμματα που ψήφισαν την τελευταία φορά στις εκλογές, ενώ οι υπόλοιπες ομάδες φάνηκαν να πιστεύουν το αντίθετο. Οι Κύπριοι/ες εκπρόσωποι πολιτικών θεσμών ανέφεραν, με τη σειρά τους, ότι υπάρχουν άτομα που δηλώνουν ανοιχτά ότι είναι ΛΟΑΤΚΙ+ στα πολιτικά κόμματα, αν και οι υπόλοιπες ομάδες εξέφρασαν την αβεβαιότητά τους για το συγκεκριμένο θέμα. Οι Ιταλοί/ίδες συμμετέχοντες/ουσες απάντησαν ότι υπάρχουν τέτοια άτομα στα πολιτικά κόμματα, αλλά οι περισσότεροι/ες κυβερνητικοί αξιωματούχοι και οι ερωτηθέντες/είσεις από το ευρύ κοινό δεν γνώριζαν αν υπάρχουν στο πολιτικό κόμμα που ψήφισαν ή σε εκείνα που δεν ψήφισαν στις τελευταίες εκλογές. Τα περισσότερα ΛΟΑΤΚΙ+ συμμετέχοντα άτομα από την Ιταλία και εκπρόσωποι πολιτικών θεσμών συμφώνησαν ότι υπάρχουν άτομα που δηλώνουν ανοιχτά ότι είναι ΛΟΑΤΚΙ+ στα πολιτικά κόμματα των τελευταίων εκλογών. Από την άλλη πλευρά, το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος

από την Ελλάδα και την Ιταλία ανέφερε ότι δεν υπάρχουν αρκετά τέτοια άτομα που ασχολούνται με την πολιτική στη χώρα τους και ότι δεν παρέχονται αρκετές ευκαιρίες στα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα για να ασχοληθούν με την πολιτική. Παρόλο που τα περισσότερα ΛΟΑΤΚΙ+ ερωτηθέντα άτομα από την Κύπρο έδειξαν να συμφωνούν με την προαναφερθείσα άποψη, οι εκπρόσωποι των πολιτικών θεσμών εξέφρασαν την αντίθετη άποψη.

Τα περισσότερα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα και από τις τρεις συμμετέχουσες χώρες θεώρησαν ότι δεν μπορούν να συμμετάσχουν σε πολιτικές διαδικασίες χωρίς να υπάρχει κίνδυνος να υποστούν διακρίσεις, ενώ σε περίπτωση που μπορούσαν, οι θέσεις τους δεν θα λαμβάνονταν το ίδιο σοβαρά υπόψη με αυτές που θα εξέφραζε ένας cis-ετεροφυλόφιλος πολίτης. Όπως δήλωσε ένα άτομο από την Ελλάδα, οι διακρίσεις μπορεί να προέρχονται από άτομα με τις ίδιες πολιτικές πεποιθήσεις με τις δικές τους, ενώ άλλοι/ες/α επικεντρώθηκαν στη γενική ανισότητα των φύλων και στον διαχωρισμό της κοινωνικής διαστρωμάτωσης, με τους πλουσιότερους να είναι οι πιο προνομιούχοι. Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι η δήλωση ενός ερωτηθέντος ατόμου από την Κύπρο: «*Θα ήθελα οπωσδήποτε να παρουσιάζω τον εαυτό μου με έναν πιο macho τρόπο υιοθετώντας διαφορετική γλώσσα του σώματος και λεξιλόγιο*». Παράλληλα, ένας/μία/ένα άλλος/η/ο πρόσθεσε ότι «*οι πολιτικές διαδικασίες στην Κύπρο είναι σεξιστικές, πατριαρχικές και ομοφοβικές. Εκτός από αυτό, πολλές γυναίκες που κατέχουν θέσεις εξουσίας στην πολιτική ενεργούν με σεξιστικούς τρόπους προκειμένου να συμμορφωθούν, γεγονός που είναι θλιβερό. Υπάρχει επίσης έλλειψη αλληλεγγύης μεταξύ των μειονοτήτων στην πολιτική*».

Από το συνολικό δείγμα των κυβερνητικών αξιωματούχων, η πλειονότητα δεν συμφώνησε ότι η ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα εκπροσωπείται ισότιμα στην πολιτική σκηνή κάθε χώρας-εταίρου ούτε ότι υπάρχουν αρκετές ευκαιρίες για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα που ενδιαφέρονται να ασχοληθούν με την πολιτική. Οι περισσότεροι/ες κυβερνητικοί αξιωματούχοι από την Ελλάδα και την Ιταλία δεν γνώριζαν εάν υπάρχουν άτομα που δηλώνουν ανοιχτά ότι είναι ΛΟΑΤΚΙ+ στο πολιτικό τους κόμμα. Βέβαια, ορισμένοι/ες από την Ελλάδα δήλωσαν ότι δεν υπάρχουν τέτοια άτομα στο πολιτικό τους κόμμα, ενώ μερικοί/ές άλλοι/ες από την Ιταλία απάντησαν ότι γνωρίζουν ΛΟΑΤΚΙ+ μέλη που υπηρετούν στο πολιτικό τους κόμμα. Οι περισσότεροι/ες ερωτηθέντες/είσες από την Κύπρο δήλωσαν ότι δεν υπάρχουν καθόλου ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα στα πολιτικά κόμματα της Κύπρου. Αναφορικά με τον τρόπο που τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα ασχολούνται με την πολιτική, τα ΛΟΑΤΚΙ+ ερωτηθέντα άτομα από την Ελλάδα απάντησαν ότι υπάρχουν ΛΟΑΤΚΙ+ που ήταν υποψήφιοι/ες βουλευτές

ή/και ευρωβουλευτές καθώς και ΛΟΑΤΚΙ+ που κατέχουν δημόσια αξιώματα, π.χ. δημοτικοί και περιφερειακοί σύμβουλοι, αν και «δεν είναι πολλοί/ές». Οι κυβερνητικοί αξιωματούχοι και οι εκπρόσωποι πολιτικών θεσμών φάνηκαν να συμφωνούν με αυτή την άποψη. Οι συμμετέχοντες/ουσες που προέρχονταν από το ευρύ κοινό πρόσθεσαν ότι τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα εμπλέκονται στην πολιτική μέσω της διοργάνωσης φεστιβάλ και εκδηλώσεων με στόχο την ευαισθητοποίηση του κοινού σε ΛΟΑΤΚΙ+ ζητήματα και ορισμένοι/ες/α μάλιστα είναι ενεργά μέλη σχετικών οργανώσεων, όπως η Colour Youth, το Red Umbrella και το Orlando LGBT+.

4.5 Ανάγκες πολιτικής μεταρρύθμισης

Το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος από όλες τις συμμετέχουσες χώρες συμφώνησε ότι υπάρχει ανάγκη πολιτικής μεταρρύθμισης ως προς τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα. Αν και ο βαθμός συμφωνίας ποικίλλει ανάλογα με την ομάδα-στόχου, η πλειονότητα επιβεβαίωσε ότι κρίνεται αναγκαία η πολιτική μεταρρύθμιση στις δημόσιες υπηρεσίες, στο σύστημα κοινωνικής πρόνοιας, την προστασία των πολιτικών δικαιωμάτων και της οικογένειας, τη νομοθεσία κατά των διακρίσεων, την εργασιακή πολιτική, την εκπαίδευση και την παροχή ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης.

Ορισμένα ΛΟΑΤΚΙ+ ερωτηθέντα άτομα από την Ελλάδα τόνισαν ότι πρέπει να εφαρμοστούν μεταρρυθμίσεις για την ισότητα, τη συμπερίληψη, την αποδοχή της ποικιλομορφίας γενικά, καθώς και την εξάλειψη του θεσμικού ρατσισμού. Δύο (2) από αυτούς/ές/ά εστίασαν στην ανάγκη πολιτικής μεταρρύθμισης στην εκπαίδευση και συγκεκριμένα, ένας/μία/ένα πρότεινε να παρέχεται εκπαίδευση για ζητήματα σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου από τις πρώτες τάξεις στο σχολείο, καθώς και σχετική επιμόρφωση σε επαγγελματίες ψυχικής υγείας, εκπαιδευτικούς, κοινωνικούς λειτουργούς κλπ. Κατά τη γνώμη ενός άλλου ερωτηθέντος ατόμου, χρειάζεται να εφαρμοστούν πιο συγκροτημένες και οργανωμένες πολιτικές, προκειμένου να διασφαλιστούν τα ήδη κατοχυρωμένα δικαιώματα. Για παράδειγμα, ένα ερωτηθέν άτομο ανέφερε ότι τα τρανς άτομα στερούνται συνήθως βασικών υπηρεσιών και για τον λόγο αυτό, απαιτείται ένας συμπεριληπτικός νόμος για την προστασία από τις διακρίσεις. Εξίσου σημαντική έκριναν τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα από την Ελλάδα ότι είναι η μεταρρύθμιση για την ισότητα στο γάμο.

Ένας/Μία εκπρόσωπος των πολιτικών θεσμών από την Ελλάδα εστίασε στη γενική ανάγκη «για τη δημιουργία μίας ανοικτής κοινωνίας και μίας ελεύθερης αγοράς»,

ενώ ένας/μία άλλος/η πρότεινε να γίνουν μεταρρυθμίσεις στους τομείς της παιδείας, της υγείας και των δικαιωμάτων, καθώς υπάρχουν πολλές οπισθοδρομικές μεταρρυθμίσεις σε εθνικό επίπεδο και επίπεδο ΕΕ. Ένας/Μία κυβερνητικός αξιωματούχος εξήγησε ότι οι πολιτικές μεταρρυθμίσεις είναι εξαιρετικά αναγκαίες στην Ελλάδα, προκειμένου όλοι οι άνθρωποι να μπορούν να ασκήσουν τα δικαιώματά τους, όπως επίσης οι εκστρατείες ευαισθητοποίησης είναι απαραίτητες για να κατανοήσει ο κόσμος τη σημασία τέτοιων μεταρρυθμίσεων. Πέραν αυτών, προέταξαν την ανάγκη να επιμορφωθεί το ιατρικό προσωπικό, οι διοικητικοί υπάλληλοι, οι αστυνομικοί και οι δημοσιογράφοι και να προστεθούν σχετικά μαθήματα στα αντίστοιχα εκπαιδευτικά κέντρα. Οι επαγγελματίες από τον χώρο της εκπαίδευσης οφείλουν, από την πλευρά τους, να υποστηρίξουν την ένταξη ανάλογων προγραμμάτων επιμόρφωσης στο σχολείο, ενώ τα κράτη θα πρέπει να συνεργάζονται για την ανταλλαγή γνώσεων και πρακτικών στους τομείς της εκπαίδευσης και της πολιτικής μεταρρύθμισης. Ένα άλλο ερωτηθέν άτομο επιβεβαίωσε την ανάγκη για πολιτική μεταρρύθμιση στην εκπαίδευση.

5. Προτάσεις πολιτικής

Στις μέρες μας, μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις για την εκπόνηση και την εφαρμογή αποτελεσματικής ΛΟΑΤΚΙ+ πολιτικής είναι η έλλειψη δεδομένων υψηλής ποιότητας. Σύμφωνα με την κοινή έκθεση του Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών για την Ανάπτυξη και της Παγκόσμιας Τράπεζας, λίγες μόνο χώρες συνέλεξαν τέτοια δεδομένα για τις λεσβίες, τους ομοφυλόφιλους και τους/τις αμφιφυλόφιλους/ες, ενώ καμία δεν ασχολήθηκε με τα τρανς και τα ίντερσεξ άτομα (Badgett και Sell 2018). Επί του παρόντος, μόνο το 5% της παγκόσμιας χρηματοδότησης για ΛΟΑΤΚΙ+ ζητήματα διατίθεται στην έρευνα (World Bank Group and UNDP 2016). Σύμφωνα με το Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για την Ανάπτυξη, «αυτό σημαίνει ότι δεν έχουμε λάβει σχεδόν κανένα μέτρο συμπερίληψης των ΛΟΑΤΚΙ ατόμων σε βασικούς τομείς της ανθρώπινης ανάπτυξης» (UNDP 2016:6). Εξαιτίας αυτού του ερευνητικού κενού, το 2015 εγκαινιάστηκε μία πρωτοβουλία των Ηνωμένων Εθνών με στόχο την έναρξη της μέτρησης της συμπερίληψης της ΛΟΑΤ κοινότητας μέσω της δημιουργίας δεικτών για 5 διαστάσεις: υγεία, οικονομική ευημερία, εκπαίδευση, συμμετοχή στην πολιτική ζωή και τα κοινά και προσωπική ασφάλεια και βία (UNDP 2016). Τα μέτρα αυτά είναι αναγκαία για τον καθορισμό των προβλημάτων, τον σχεδιασμό των προγραμμάτων και την πρόοδο των σχετικών εγγράφων.

Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τον τομέα των δικαιωμάτων, διότι η επίτευξη δικαιοσύνης για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα απαιτεί κάτι περισσότερο από την απλή επέκταση των δικαιωμάτων τους. Η ομοφοβία και η τρανσφοβία είναι εξαπλωμένες μορφές στίγματος που ωθούν στη μη συμπερίληψη, τη βία και τις διακρίσεις εις βάρος των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων που με τη σειρά τους «συμβάλλουν αποφασιστικά στον αποκλεισμό τους από την κοινωνία, περιορίζουν την πρόσβασή τους στην υγεία και τις κοινωνικές υπηρεσίες και επιβραδύνουν την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη» (UNDP 2019:12). Οι συγκεκριμένες μορφές που λαμβάνει αυτή η διάκριση σε διάφορες χώρες είναι καίριας σημασίας, καθώς τέτοια ζητήματα συχνά έχουν τις ρίζες τους σε εθνικά, πολιτισμικά, θρησκευτικά και ιστορικά πλαίσια. Η στοχευμένη έρευνα που εξετάζει και ανταποκρίνεται στο εθνικό περιβάλλον κάθε χώρας μπορεί να βοηθήσει στον εντοπισμό συγκεκριμένων δυσκολιών που ενδέχεται να αντιμετωπίζουν τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα.

Τα δεδομένα που αποκαλύπτουν τις αντιλήψεις των ανθρώπων για τα ΛΟΑΤΚΙ+ ζητήματα είναι απαραίτητα για τον εντοπισμό των εμποδίων που ορθώνονται στην αλλαγή πολιτικής για τα δικαιώματα και τη συμπερίληψη των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων.

Για παράδειγμα, τα αποτελέσματα της έρευνας καταδεικνύουν με σαφήνεια την ανάγκη ανάπτυξης ανεκτικότητας από μικρή ηλικία, ειδικά μέσω της συμπερίληψης των ΛΟΑΤΚΙ+ φωνών στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και της δημιουργίας μίας πολιτικής μηδενικής ανοχής για τη βία, τον εκφοβισμό και τις διακρίσεις σε βάρος των ΛΟΑΤΚΙ+ μαθητών/ριών. Η παρέμβαση σε αυτό το επίπεδο μπορεί να οδηγήσει σε μεγαλύτερη αποδοχή των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων μακροπρόθεσμα επιτρέποντας συγχρόνως την ψήφιση νομοθεσίας κατά των διακρίσεων και την επέκταση των ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιωμάτων σε εθνικό επίπεδο. Επιπλέον, η αύξηση της ευαισθητοποίησης σχετικά με τη νομοθεσία είναι μείζονος σημασίας, διότι, όπως δείχνουν τα αποτελέσματα, δεν γνωρίζουν όλα τα μέλη της κοινωνίας την υφιστάμενη νομοθεσία κατά των διακρίσεων, με αποτέλεσμα να καθίσταται η νομοθεσία αυτή λιγότερο αποτελεσματική εφόσον τα άτομα που κάνουν διακρίσεις δεν γνωρίζουν ότι θα αντιμετωπίσουν τις συνέπειες των πράξεων τους και τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα αγνοούν τα δικαιώματά τους.

Πέρα από την εκπαίδευση και την ευαισθητοποίηση, η αλλαγή πολιτικής απαιτεί τη συμμετοχή παραγόντων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο – είτε πρόκειται για ΜΚΟ, τοπικές οργανώσεις είτε για ακτιβιστές-ίστριες/εθελοντές-όντριες – με σκοπό την οργάνωση, τη συγκέντρωση κεφαλαίων, την υλοποίηση προγραμμάτων και την άσκηση πίεσης για αλλαγή. Αυτό κρίνεται απαραίτητο τόσο υπό το πρίσμα μίας μελλοντικής προοπτικής, καθώς οι εν λόγω παράγοντες θα μπορούσαν κάλλιστα να συνηγορήσουν υπέρ της αλλαγής, όσο και με βάση την παρούσα κατάσταση, καθώς μπορούν να εργαστούν προκειμένου να διασφαλίσουν ότι τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα λαμβάνουν τη στήριξη που χρειάζονται σε ένα πλαίσιο που είναι αμερόληπτο σε επίπεδο διαπροσωπικών σχέσεων ή νομοθεσίας. Η παραχώρηση του απαραίτητου χώρου, τόσο από πολιτισμική όσο και από οικονομική άποψη, θεωρείται κομβικής σημασίας για αυτά τα είδη οργανισμών. Εξίσου σπουδαία είναι η σύνδεση με παγκόσμιες πρωτοβουλίες και η δημιουργία μίας διεθνούς συμμαχίας, ούτως ώστε να ενισχύσουμε αυτό το κίνημα και να διδαχθούμε μαθήματα μέσα από παραδείγματα άλλων.

Τέλος, η δημιουργία τεκμηριωμένης πολιτικής απαιτεί επενδύσεις στον τομέα της έρευνας και οικοδόμηση κλίματος συνεργασίας και ανταλλαγής δεδομένων. Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η απόσταση από τα αποδεικτικά στοιχεία στην πολιτική δεν είναι πάντοτε μία ευθεία γραμμή. Η διαδικασία αυτή συχνά βρίθεται από ζητήματα επικοινωνίας, ασυμφωνίες προτεραιοτήτων μεταξύ ερευνητών/ριών και φορέων λήψης αποφάσεων και έλλειψη πολιτικής βούλησης. Μερικοί τρόποι για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων είναι οι εξής: (α)

εμπλοκή επαγγελματιών από τον χώρο της επικοινωνίας για να βοηθήσουν στο έργο της ερμηνείας των ερευνητικών ευρημάτων για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής' (β) συμμετοχή των υπευθύνων χάραξης πολιτικής στην ερευνητική διαδικασία από την αρχή, προκειμένου να ευθυγραμμιστούν οι στόχοι και να βελτιωθεί η συνεργασία και (γ) ενθάρρυνση της πολυφωνίας, δηλ. της έκφρασης πολλών και διαφορετικών απόψεων σε όλα τα στάδια της σύλληψης, του σχεδιασμού και της υλοποίησης του έργου, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η διαδικασία είναι συμπεριληπτική και τα ευρήματα σχετικά, γεγονός που θα προσδώσει νομιμότητα στα αποτελέσματα.

5.1 Προτάσεις για Πολιτική Μεταρρύθμιση της ΕΕ

Τα άτομα που έλαβαν μέρος στην έρευνα από όλες τις συμμετέχουσες χώρες συμφώνησαν ότι υπάρχει ανάγκη πολιτικής μεταρρύθμισης σχετικά με τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων σε πολλές πτυχές της καθημερινής ζωής. Λαμβάνοντας υπόψη τα ευρήματα που προέκυψαν στο πλαίσιο της έρευνας, προτείνονται οι ακόλουθες προτάσεις μεταρρύθμισης:

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ

 Συμφωνήθηκε από κοινού ότι η πολιτική μεταρρύθμιση στην εκπαίδευση είναι απαραίτητη σε μεγάλο βαθμό. Τα σχολικά εγχειρίδια και το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών θα πρέπει να περιλαμβάνουν περιεχόμενο για ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητες και ζητήματα. Η εισαγωγή των μαθητών/ριών στην έννοια της ποικιλομορφίας με βάση τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου και τα χαρακτηριστικά φύλου από μικρή ηλικία θα συμβάλει στην καλλιέργεια της ανεκτικότητας και την ανάδειξη μίας γενιάς πολιτών με προσήλωση στην απονομή δικαιοσύνης για τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα.

 Θα πρέπει επίσης να πραγματοποιηθούν παρεμβάσεις στα εκπαιδευτικά συστήματα για την αντιμετώπιση του εκφοβισμού, της βίας και των διακρίσεων σε βάρος των ΛΟΑΤΚΙ+ μαθητών/ριών. Οι επαγγελματίες από τον χώρο της εκπαίδευσης θα πρέπει να είναι εφοδιασμένοι/ες με σαφείς και δομημένες κατευθυντήριες οδηγίες αφενός για την αντιμετώπιση περιστατικών διακρίσεων εις βάρος ΛΟΑΤΚΙ+ μαθητών/ριών και αφετέρου για την προώθηση της εκπαιδευτικής τους συμπερίληψης. Παράλληλα, θα πρέπει να παρέχονται κατευθυντήριες οδηγίες στους/στις μαθητές/ήτριες σχετικά με τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να συμβάλουν στη δημιουργία

ενός συμπεριληπτικού σχολικού περιβάλλοντος, να στηρίξουν τους/τις συμμαθητές/ήτριές τους και να καταγγείλουν περιστατικά εκφοβισμού/βίας/διακρίσεων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου και χαρακτηριστικών φύλου στα οποία ενδεχομένως να υπήρξαν μάρτυρες ή θύματα. Επιπλέον, τα σχολεία θα πρέπει να παρέχουν υποστηρικτικές υπηρεσίες προς τα θύματα εκφοβισμού/βίας/διακρίσεων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου και χαρακτηριστικών φύλου.

 Θα πρέπει να παρέχονται επιμορφωτικά προγράμματα σε θέματα σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου και χαρακτηριστικών φύλου σε όλους/ες τους/τις επαγγελματίες ψυχικής υγείας, τους/τις εκπαιδευτικούς, τους/τις κοινωνικούς λειτουργούς και λοιπούς επαγγελματίες πρώτης γραμμής που ενδέχεται να συναντήσουν στο πλαίσιο της εργασίας τους ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα που χρήζουν υποστήριξης. Για τον λόγο αυτό, κρίνεται σκόπιμο να συμπεριληφθεί στα προγράμματα σπουδών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης των προαναφερθέντων επαγγελματιών εξειδικευμένη κατάρτιση στον τομέα της εργασίας με ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι όλοι/ες οι μελλοντικοί/ές επαγγελματίες θα είναι επαρκώς ενημερωμένοι/ες για τα ζητήματα που αφορούν τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα.

ΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

 Θα πρέπει να ενσωματωθούν στα εθνικά νομικά πλαίσια σαφείς αναφορές για την προστασία των ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιωμάτων, προκειμένου να προληφθούν όλες οι μορφές διακρίσεων, συμπεριλαμβανομένων και των διαθεματικών διακρίσεων, καθώς και να διασφαλιστεί η ισότητα.

 Θα πρέπει να ενσωματωθούν στα εθνικά νομικά πλαίσια σαφείς αναφορές για την προστασία των ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιωμάτων, προκειμένου να αποφευχθούν όλες οι μορφές ρητορικής μίσους, οι οποίες οφείλονται σε ένα χαρακτηριστικό ή/και στον συνδυασμό χαρακτηριστικών.

ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ

 Θα πρέπει να διοργανωθούν εκστρατείες ευαισθητοποίησης σχετικά με τα οικογενειακά δικαιώματα (ισότητα γάμου και τεκνοθεσία/ co-parenting), ώστε να ενισχυθεί η δημόσια στήριξη των προαναφερθέντων δικαιωμάτων. Αυτό θα μπορούσε να αποτελέσει ένα πρώτο βήμα προς την κατεύθυνση της συμπερίληψης αυτών των δικαιωμάτων στο νομικό πλαίσιο.

 Οι εκστρατείες ευαισθητοποίησης θα πρέπει να επικεντρώνονται σε ποικίλες μορφές διακρίσεων που αντιμετωπίζουν τα μέλη της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας, καθώς και στις διαδεδομένες εσφαλμένες αντιλήψεις που κυκλοφορούν, προκειμένου να παρακινήσουν το ευρύ κοινό να εργαστεί με στόχο τη δημιουργία μίας πιο συμπεριληπτικής κοινωνία.

 Οι προαναφερθείσες εκστρατείες θα πρέπει να εμπλέκουν βασικούς παράγοντες, μεταξύ των οποίων πολιτικούς με εξουσία λήψης αποφάσεων και δημόσια πρόσωπα με άποψη που μπορεί να αξιοποιηθεί για την άσκηση θετικής επιρροής στην κοινή γνώμη.

 Οι εκστρατείες ευαισθητοποίησης θα πρέπει να ενθαρρύνουν την εμπλοκή ΛΟΑΤΚΙ+ παραγόντων σε διαδικασίες λήψης πολιτικών αποφάσεων, ώστε να διασφαλιστεί ότι οι προσπάθειες αυτές θα συμβάλουν στον τερματισμό των διακρίσεων και την προώθηση της συμπερίληψης με σεβασμό στα δικαιώματα, την αξιοπρέπεια και τη φωνή τους.

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ

 Θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην παροχή στήριξης σε οργανώσεις και ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στον τομέα των ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιωμάτων και ιδίως σε οργανώσεις σε επίπεδο τοπικής κοινότητας. Θα πρέπει ακόμα να χρηματοδοτηθούν έργα που θα αποσκοπούν στην προστασία και την προώθηση των ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιωμάτων, ούτως ώστε να παρασχεθεί υποστήριξη στα άτομα που το έχουν ανάγκη, να αυξηθεί η ευαισθητοποίηση σε αυτά τα ζητήματα και να δημιουργηθούν σχετικά δίκτυα.

ΕΡΕΥΝΑ

 Θα πρέπει να πραγματοποιηθούν περαιτέρω ερευνητικές προσπάθειες σχετικά με τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων και τη συμπερίληψή τους στο εκάστοτε εθνικό πλαίσιο, δεδομένα που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν για την προώθηση της δικαιοσύνης και της ισότητας. Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα με πολλαπλές ταυτότητες μειονοτήτων, όπως τα άτομα με προσφυγικό/μεταναστευτικό υπόβαθρο και τα άτομα με αναπηρία, για την καλύτερη κατανόηση των αναγκών τους και τον βέλτιστο τρόπο αντιμετώπισής τους. Γενικά, προτείνεται μία διαθεματική προοπτική τόσο στον σχεδιασμό της έρευνας όσο και στην ανάλυση των δεδομένων.

Τα αποτελέσματα αυτών των έργων και τα εργαλεία που θα παραχθούν θα πρέπει να διαδοθούν στους σχετικούς ενδιαφερόμενους φορείς, στις κρατικές αρχές και σε λοιπούς/ές ερευνητές/ήτριες και ακτιβιστές/ίστριες, τόσο σε εθνικό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, προκειμένου να ενημερωθούν οι πολιτικές και να ενισχυθούν τα δεδομένα. Τέλος, τα έργα θα πρέπει να συσχετίζονται μεταξύ τους προκειμένου να διαμορφωθεί μία πιο ολιστική προσέγγιση και να καλυφθούν τα υφιστάμενα κενά.

6. Βιβλιογραφία

Badgett, M.V.L. & R. Sell. 2018. A Set of Proposed Indicators for the LGBTI Inclusion Index. New York: UNDP.

Council of the European Union. (2000). Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation. Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32000L0078>

European Parliament and the Council. (2006). Directive 2006/54/EC on the Implementation of the Principle of Equal Opportunities and Equal Treatment of Men and Women in Matters of Employment and Occupation (recast). Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32006L0054>

European Union Agency for Fundamental Rights - FRA. (2014). EU LGBT survey - European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey. Ανακτήθηκε από: <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/eu-lgbt-survey-european-union-lesbian-gay-bisexual-and-transgender-survey-main>

European Union Agency for Fundamental Rights - FRA. (2016). Professionally speaking: challenges to achieving equality for LGBT people. Ανακτήθηκε από: <https://fra.europa.eu/en/publication/2016/professionally-speaking-challenges-achieving-equality-lgbt-people>

European Union Agency for Fundamental Rights - FRA. (2020). EU LGBTI Survey II - A long way to go for LGBTI equality. Ανακτήθηκε από: <https://fra.europa.eu/en/project/2018/eu-lgbti-survey-ii>

International Institute for Democracy and Electoral Assistance - International IDEA. (2017). Political inclusion is vital to sustainable democracy. Ανακτήθηκε από: <https://www.idea.int/news-media/news/political-inclusion-vital-sustainable-democracy>

UNDP. 2016. Measuring LGBTI Inclusion: Increasing Access to Data and Building the Evidence Base. Discussion Paper. New York: UNDP.

UNDP. 2019. Connecting the Dots: Strategy Note, HIV, Health and Development 2016-2021. New York: UNDP.

United Nations. (N.D.). Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Ανακτήθηκε από: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>

World Bank Group and UNDP. 2016. Investing in a Research Revolution for LGBTI Inclusion. Washington, D.C.: World Bank Group.

6.1 Ελλάδα

Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας. (2014). Τεύχος Α / 191. Ν. 4285/2014 Τροποποίηση του νόμου Ν. 927/1979 (Α' 139) και προσαρμογή στην Απόφαση-Πλαίσιο 2008/913 / ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2008, για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκφράσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω του ποινικού δικαίου. Ανακτήθηκε από: https://www.kodiko.gr/nomologia/download_fek?f=fek/2014/a/fek_a_191_2014.pdf&t=ef599387bdea6105fd271e16496a386e

Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας. (2015). Τεύχος Α / 181. Ν. 4356/2015 Σύμφωνο συμβίωσης, άσκηση δικαιωμάτων, ποινικές και άλλες διατάξεις. Ανακτήθηκε από: https://www.kodiko.gr/nomologia/download_fek?f=fek/2015/a/fek_a_181_2015.pdf&t=49ebfcb7c1975c52e9d8007e4a580c55

Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας. (2016). Τεύχος Α / 232. Νόμος Ν. 4443/2016 [Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2000/43/ΕΚ περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής, της Οδηγίας 2000/78/ΕΚ για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία και της Οδηγίας 2014/54/ ΕΕ περί μέτρων που διευκολύνουν την άσκηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων]. Ανακτήθηκε από: https://www.synigoros.gr/resources/N4443_2016.pdf

6.2 Κύπρος

Επίσημη Εφημερίδα της Κυπριακής Δημοκρατίας. (2004). Ο Περί Ίσης Μεταχείρισης στην Απασχόληση και την Εργασία Νόμος 2004 Αρ. 58 (1)/2004 (31.3.2004). Ανακτήθηκε από: <http://oit.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/84138/102953/F1919283843/CYP84138%20Gre.pdf>

Επίσημη Εφημερίδα της Κυπριακής Δημοκρατίας. (2011). Νόμος για την Καταπολέμηση Ορισμένων Μορφών και Εκδηλώσεων Ρατσισμού και Ξενοφοβίας μέσω του Ποινικού Δικαίου. Ανακτήθηκε από: http://www.cylaw.org/nomoi/arith/2011_1_134.pdf

Επίσημη Εφημερίδα της Κυπριακής Δημοκρατίας. (2015). Νόμος που Προνοεί για τη Σύναψη Πολιτικής Συμβίωσης 2015 Αρ. 184(I)/2015. Ανακτήθηκε από: [https://www.mof.gov.cy/mof/gpo/gpo.nsf/All/13619D477EE08945C2257F16002C668D/\\$file/4543%209%2012%202015%20PARARTIMA%201o%20MEROS%20I.pdf](https://www.mof.gov.cy/mof/gpo/gpo.nsf/All/13619D477EE08945C2257F16002C668D/$file/4543%209%2012%202015%20PARARTIMA%201o%20MEROS%20I.pdf)

6.3 Ιταλία

Bello, B.G. (2019). Riflessioni critiche sulla legislazione penale italiana contro il discorso d'odio nel sistema multilivello: la prospettiva del paradigma del social working of law. *Ragion pratica*, 2, pp. 535-561.

Möschel, M. (2019). Italy's (Surprising) Use of Racial Harassment Provisions as a Means of Fighting Discrimination. In Havelková, B., Möschel, M. (Eds.), (Eds.), *Anti-Discrimination Law in Civil Law Jurisdictions*, Oxford, 2019, pp. 279-296.

Official Journal. (1983). Law 4 May 1983, n. 184, Children's right to a family (Official Journal No 133 of 17 May 1983, Ordinary Series)

Official Journal. (2003). Legislative Decree no. 216 of 09 July 2003 on Implementing Directive 2000/78 / EC, establishing equal treatment in the field of employment and working conditions, both in the public and private sectors, regardless of disability, religion, personal beliefs, from age or sexual orientation. (Official Journal, 13 August 2003, n. 187, - Ordinary Series).

Official Journal. (2010a). Legislative Decree no. 5 of 25 January 2010 on the implementation of the Directive 2006/54 / EC on implementing the principle of equal opportunities and equal treatment of men and women in matters of employment and occupation (recast) (Official Journal, 5 February 2010, n. 29).

Official Journal. (2010b). Legislative Decree no. 66 of 2010, containing the 'Military Code' (Official Journal, 08 May 2010, n.106, Ordinary Series).

Official Journal. (2016). Law 20 May 2016, n. 76, Regulation of same-sex civil partnerships and discipline of partnerships (16G00082) (Official Journal No. 118 of 21 May 2016, Ordinary Series).

Viggiani, G. (2020). Quando l'odio (non) diventa reato. Il punto sul fenomeno dei crimini d'odio di matrice omotransfobica in Italia. GenIUS, Rivista di studi giuridici sull'orientamento sessuale e l'identità di genere, 1, online first www.geniusreview.eu

Συντονιστής του Έργου

ΚΜΟΠ - Κέντρο Κοινωνικής Δράσης και Καινοτομίας

Διεύθυνση: Σκουφά 75, Αθήνα 10680

Email: voiceit@kmop.eu

Website: voiceit@kmop.eu

Εταίροι του Έργου

Funded by the European Union's Rights, Equality and Citizenship Programme (2014-2020)

Η υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην παραγωγή της παρούσας έκδοσης δεν συνιστά αποδοχή του περιεχομένου, το οποίο αντικατοπτρίζει αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών, και η Επιτροπή δεν μπορεί να αναλάβει την ευθύνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτήν.